

(NE)POHODA

„JÍT DO NEZNÁMA JE LEPŠÍ NEŽ ZŮSTAT TAM, KDE NIC NENÍ“

Byl to nápad mojí manželky. Květnový svátek konce 2. světové války nebo chcete-li osvobození Československa nabízel prodloužený víkend.

„Potřebujeme orazit, zima byla dlouhá, pár dní někde v přírodě nám pomůže,“ rozhodla žena. Ne protestoval jsem.

„Pár dní budeme v pohodě,“ řekla aniž by tušila, že ten penzion kousek od hranic u Adršpašských skal se jmenuje Pohoda.

Vláčkem z Trutnova je to pár stanic, asi pětadvacet kilometrů v krásné přírodě, prostě tři čtvrtě hodiny jízdy vláčkem motoráčkem.

Počasí bylo jako na konci dubna, střídavé až aprílové, z vlaku jsme viděli, jak se místní chystají na pálení čarodějnic. Taky jsme se těšili na malý ohýnek u chalupy, opečeme vuřty a spláchneme je pivem z petky. Případně zajdeme dolů do vsi do hospody.

Seděli jsme u ohně a pozorovali nebe poseté hvězdami. Filipino–jakubská noc.

„Zítřka tě musím políbit pod rozkvetlou třešní,“ sliboval jsem manželce.

„Jen jestli tady nějakou najdeš?“

Ráno manželka spala, vylezl jsem na terasu a tam pod pergolou vychutnával ranní kávu. Vzpomínal jsem na dětské 1. máje. Ve vzduchu byl cítit pach spáleniště z nedalekých čarodějnic, ale i jaro. Bylo chladno, díval jsem se do údolí a říkal si, jak to tady asi vypadalo před sedmdesáti lety, 1. května 1945.

Vzal jsem si s sebou knihu Vyhnání Gerty Schnirch Kateřiny Tučkové. Začel jsem se. Dneska se v umění ukazuje, jak jsme se my Češi špatně zachovali k Němcům. Vzpomeňme třeba Habermannův mlýn, ale kdo ví, jak to vlastně všechno bylo. Pamětníci ubývají, i když tady by se možná našli.

Určitě zde sídlila německá rodina, tady měla chlévy a možná že tady, kde sedím, bylo hnojiště. Kdo ví?

Dřív než manželka, kterou jsem chtěl jít právě vzbudit, vstala, aby nám Poláci neobsadili skály, přijížděla k penzionu červená dodávka.

Z vozu vylezl asi padesátiletý muž s břískem. Vzadu z dodávky začal vyndávat krabice.

„Dobrý den,“ zavolal na mě. „Nenechte se rušit, já jsem majitel a přivezl jsem vody a další proviant. Taky povlečení, jo dneska by se tady měla

objevit rodinka z Prahy, aspoň vám nebude smutno,“ podával mi ruku, když si náklad položil na stůlek pod pergolou.

„Dobrý den.“

„Dneska to vypadá, že bude pěkně. Večer má být v hospodě májová veselice, kdybyste měli chuť zajít mezi lidi,“ zmizel na chvíli v chalupě. Pak se vrátil zpět ke mně s nějakou igelitkou v ruce.

„Docela rád bych zašel mezi místní. Zajímalo by mě, jak to tady vypadalo za války a po válce. Říkal jsem si, že tady ta chalupa patřila asi Němcům, tady byly chlévy a...“

„Tady ve vsi už jsou všechno náplavy, většina sem přišla po válce. Jediná pamětnice je Růžena Poláčková, bydlí tady kousek za hospodou. Ale určitě to patřilo Němcům, tady se vystřídala po válce pěkná řádka majitelů, většinou to vyrabovali a utekli do vnitrozemí. Já když to v devadesátém roce kupoval, bylo to spíš zbořeniště, ale to víte, já to chtěl zkusit, za komárů se nemohlo, ale mákli jsme si tady. Ještě že mám plno kamarádů řemeslníků. Teď to tady má spíš syn se snachou, ale to víte, je to taková moje srdeční záležitost. A s těma Němcema, byli se tady podívat původní majitelé, takovej prošedivělej osmdesátník. Nadával, jak to zpusťlo, a to už jsme to z nejhoršího opravili. Říkal, že kdyby je tady nechali a nevyhnali je ... ale to jsou kdyby, no nic. Já musím frčet. Užijte si to a kdyby byl nějaký problém, tak mi brkněte nebo pošlete SMSku. A jak jsem říkal, během dne budete mít společnost ...“ naskočil do dodávky a zmizel na dolní silnici.

Žena právě vstávala. Skály jsme stihli před hlavním nápirem Poláků a pak jsem našel dokonce i kvetoucí třešň, takže manželka letos určitě neuschne. Vzpomínal jsem na školní výlet, kolik mi bylo, když jste tady v páté třídě byli se soudružkou učitelkou Rovnou?

Na oběd jsme zamířili do místní restaurace.

Hostinský nám nabídl řízek, já si dal vepřový a žena kuřecí s bramborem. A pivo.

Zeptal jsem se na tu Růženu Poláčkovou, prý je to pamětnice.

Hostinský si promnul nos: „Jó bude jí devadesát, nebo tak nějak, ale má pořád pamatováka, žádný Alzheimer. Ona tady jediná ve vsi vyrostla, my ostatní jsme náplavy. Naši sem přišli až v padesátech letech a já se už narodil v Trutnově, ale bydlím tady celý život,“ rozpovídal se.

„Myslíte, že ta paní Poláčková by nám něco řekla třeba o té chalupě, co tam je dneska penzion?“

„Určitě. Co já pamatuju, tak se tam říkalo u Hermannů, ale proč to ani nevím. Zkuste paní Růženu.“

Došli jsme do penzionu, že si po obědě trošku dáchneme, ale bílá škodovka s pražskou SPZ stála před penzionem. Dva kluci, tak osm a pět let, mladí rodiče. Nadělali hluku, hráli fotbal.

„Tak to bude idylka,“ povzdechla žena.

„Prostě pohoda,“ sarkasticky jsem dodal.

Nakonec jsme se se šli projít po vesnici. Před jedním z domů seděla stařena. Vyhřívala se na jarním slunci před domem. Na hlavě měla šátek a vypadala skoro jako Valerie Kaplanová, když hrála průvodkyni ve filmu Jára Cimrman ležící spící.

„Vy jste byli v penzionu?“ řekla a zvedla oči.

„Ano,“ přitakali jsme. „Vy jste paní Růžena Poláčková?“

„Prý jste se na mě ptali v hospodě. Vy jste od Hermannů?“

„Ne, my jsme tady na prodlouženém víkendu, ale zajímalo by mě, jak to tady bylo tenkrát před sedmdesáti lety a v hospodě nám řekli, že jediné vy ...“ snažil jsem se vysvětlit ženě důvod našich dotazů v hospodě.

„Tam bývali Hermannovi. Poslední majitel byl nějaký Horst Hermann. Utekl v květnu pětáctýřicátýho. Zнала jsem ho dobře,“ řekla a spustila svůj životní příběh.

Narodila jsem se v šestadvacátém roce jako vejškrabek. Jmenovala jsem se Růžena Fridrichová. Otec byl Němec, matka Češka. Měla jsem starší sourozence. Nejstarší sestra Anežka, jmenovala se po matce, byla o osmnáct roků starší. Sepp o šestnáct a Hans se narodil ve čtrnáctém roce, to už byl táta na frontě. Naštěstí se vrátil, sice bez tří prstů na levé ruce, ale někteří se nevrátili vůbec, jiní bez nohy, ruky, jak vždycky říkal, když se díval na ten svůj pahýl. Naučil se s rukou pracovat a vlastně časem lidi ani nevěděli, že má nějaké válečné zranění, protože dělal všechno, co bylo třeba.

V osmnáctém se narodil ještě bratříček Willi, ale pár dní po porodu zemřel. Máma si myslela, že už znova nemůže otěhotnět, protože to byl těžký porod, a pak jsem se narodila, když bylo mámě čtyřicet.

Nějak jsem nevnímala, že kolem žijí Němci a Češi, doma jsme mluvili německy i česky, mezi lidmi víc německy, chodila jsem do německé školy ve vsi a snad by to tak bylo pořád. Jenže přišla krize a v Německu přišel k moci Hitler. Hlavně Sepp z něj byl nadšený, často se hádal s tátou, který mírnil jeho nadšení.

„Kam jste to dopravovali s čecháčky,“ smál se Sepp. „Podívejte v Říši, tam se mají!“

Táta se dlouze díval na svůj pahýl: „Nechci, aby byla další válka. Já už jednu zažil!“

Sepp byl k nezastavení a strhával s sebou mladšího Hanse.

Na podzim osmatřicátého roku se přišla rozloučit s našima Anežka. Vdala se za Čecha a s manželem Františkem a dvěma malými dětmi museli odejít do vnitrozemí. S mámou se dlouze objímali. Brečely a já s nima. Anežka byla tak trochu jako moje druhá máma. Starala se o mě, když jsem byla malá, protože máma byla často nemocná. Vyprávěla mi pohádky a snažila se mě uchránit od všech těch hrůz.

„Nemusela bys, seš přece Němka,“ vytýkal jí Sepp.

„Nejsem Němka,“ drze mu vmetla do očí.

„A ten tvůj Franz je po bábě taky Němec,“ dotíral na ní bratr.

„Je Čech a jmenuje se František.“

„Tak táhni, ty česká děvko!“

Jako dneska vidím, jak s několika ranci chvatně opouštěla vesnici. Ten smutný průvod v úvozu mi zůstal před očima, zatímco Sepp vítal příjezd soukmenovců. Táta na oko musel, nakonec se Seppa bál, aby jej neudal, jak byl zaslepený a věřil vůdci.

Když Sepp rukoval, hrdě se před námi producíroval v uniformě a už na ní viděl řadu metálů na prsou. Pak přišlo pár dopisů a nakonec přinesl pošťák dopis, že Sepp padl za vlast jako hrdina. To už byl na frontě i Hans. Nikdy jsme se nedozvěděli, kde vlastně skončil. Nejdřív jsme měli naději, že je někde v zajetí, ale po válce se nevrátil.

Táta strašně zestárnul a mámu jsem jednou našla na půdě. Oběsila se. To už bylo na přelomu čtyřiačtyřicátého a pětáctýřicátého. Mezi lidmi se šušovalo, že válka brzy skončí. Pak jsme viděli obrovské záblesky na nebi, to spojenci bombardovali Drážďany.

Táta seděl doma v sednici, hlavu držel ve dlaních a tiše naříkal: „Co s námi bude? Co s námi bude? Tohle nám Rus, až přijde, nikdy neodpustí!“

Nejhorší byl Horst Hermann z horního statku. Nikdo nechápal, že nešel na frontu jako ostatní. Možná měl peníze a vyplatil se nebo známosti. Byl to jeden z nejhorších ve vsi.

Pak tady v okolí chodily transporty vězňů z Polska a Slezska. Táta z toho byl šilený, když viděl ty ubožáky. Snad někde něco řekl v hospodě. Snad se bavil se strejdou Rudym nahlas a Horst byl u toho.

Horst si pak na tátu a strejdu v lese počíhal, strejdu zastřelil. Po obci

tvrdil, že to udělali partyzáni, ale táta mi řekl, že to byl on.

Tátu zachránilo, že měl mne. Horst totiž ovdověl. Měl dvě malé děti a žena mu při dalším porodu zemřela. Potřeboval chuť a novou manželku. Nevadilo, že byl o dvacet let starší. Já k němu měla odpor.

Když mi táta řekl, co po něm Horst požaduje, přidala jsem si jako v pohádce Kráska a zvíře, kterou mi Anežka v dětství vyprávěla. Mám se vdát za netvora?

„Uteč k Anežce,“ řekl mi táta a díval se na ten svůj pahýl.

V posteli jsem slyšela, že dlouho sedí v kuchyni a pije schnaps, pálenku. Ráno v posteli nebyl. Jen dveře na půdu byly pootevřené. Visel tam. O pár měsíců později než máma.

Na nic jsem nečekala a utíkala jsem lesem. Bála jsem se, v lesích byli partyzáni a všelijaké existence, němečtí zběhové, které válka dohnala k šílenství. Pro kus chleba byli schopni zabít.

Ani nevím, jak se mi to podařilo, Anežku jsem našla ve vnitrozemí, párkrát nám psala, tak jsem šla najisto. Měla ještě třetí dítě a strašně se bála, abychom to přežily aspoň my dvě, když bratři a naši už nežijí. Hitler byl caput a nikdo nevěděl, jak to všechno ještě dlouho potrvá.

Schovala mě u nich ve stodole, bála se, aby mě nikdo neviděl. Taky jsem nevěděla, jestli mě Horst nedal hledat. Vycházela jsem jen v noci, potajmu. A pak jsem potkala Pavla. Taky se schovával, utekl z totaleinsatzu, když jim vybombardovali továrnu. Schovával se u strýce, aby jej doma nehledali. Byl máj a najednou jsem nebyla sama. Noci s Pavlem byly nadějí, že snad ještě v životě přijdou lepší dny. A pak přišel konec války, jenže já byla Němka, měla jsem jít do odsunu.

Pavla jsem si vzala ještě na podzim pětačtyřicátého. Tím jsem nemusela odejít.

Pak jsem zase viděla, podruhé v životě, ten smutný průvod v úvozu s ranci na rameni.

Vrátila jsem se zpátky do rodné chalupy, i když jsem tady vídávala stíny táty a mámy, bratrů, to jsem ještě nevěděla, jestli Hans žije, ale na druhou stranu jsem si říkala, co by dělal, kdyby přišel zpátky, v duchu jsem se modlila, aby už nepřišel. Vím, že je to hřích, ale taková byla doba.

A Horst? Utekl do Německa. Dokonce se tady byl v devadesátých letech podívat. Jen vím, že z toho jejich statku byla spíš ruina. Vykřikoval prý po vsi, jak Češi všechno zničili, dokonce i pomníky na hřbitově použili na opravu baráků. Nenechali ani ty mrtvé na pokoj, vykřikoval.

Sešli jsme se v kostele, byla tam mše za všechny padlé a to česko – německé usmíření. Byl to starý chlap, mě bylo přes šedesát a jemu přes osmdesát. Byl o holi a šoural se, ale kudy chodil nadával na Čechy.

„Kdybyste nás tady nechali, to byste viděli,“ pokřikoval. A na hřbitově viděl náhrobky s českými jmény, to jej rozlítlo.

„No ja, a kde jsou ty německé? I to Čechům vadilo, ksindl jeden...“ uplivil si. To bylo to jeho usmíření.

„Horste,“ podívala jsem se mu do očí. „Poznáváš mě?“

„Róza ... jsi to ty?“

„Jsem to já. Chtěla jsem se tě jen zeptat, Horste, když tady naříkáš nad poničenými hroby, kde mají hroby ty milióny lidí, malých dětí, ubitých, zavražděných a vyvrácených ze svých kořenů, kde, Horste, kde?“

Poděkovali jsme a smutně odcházeli.

„Myslela jsem si, že si tady odpočineme a zatím...“ nedopověděla manželka.

„Pojď do hospody, musím tu historii spláchnout,“ zmizeli jsme v lokále, kde se chystala májová veselice. Čtveřice místních muzikantů právě ladila nástroje.

Děti v penzionu večer vyváděly a já neměl na nic náladu.

Seděli jsme s ženou v pergole a upíjeli z láhve bílého.

Snažil jsem se recitovat: „Byl pozdní večer, první máj,...“

Žena byla stejně jako já myšlenkami jinde.

„Budme rádi, že žijeme dneska,“ řekla a já měl chuť se opít a zapomenout na všechny války, které kdy byly a ještě budou.

Když jsme se v neděli vraceli zpět na vlak, ohlédl jsem se do údolí. Úvozem jsem viděl smutný průvod, v jehož čele šla paní Růžena a za ní další lidé, malé děti, dospělí s ranci na rameni. Mířili do jiných, snad lepších časů, jak aspoň někteří doufali.

Manželka se dívala se mnou a pak řekla: „Ono je někdy lepší jít do neznáma než zůstat tam, kde na tebe padá minulost!“